

MAKTABGACHA TA’LIM YOSHIDAGI BOLALARNI DIDAKTIK O‘YINLAR ORQALI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Bozorova Mutriba Rustam qizi

Parkent tumani 17-DMTT tarbiyachisi

Annotatsiya: *Maqolada maktabgacha ta’lim yoshidagi bolalarni didaktik o‘yinlar orqali rivojlantirish metodikasi, ularning ta’limiy va tarbiyaviy ahamiyati, pedagogik jarayonda qo‘llanilishi hamda bolalar tafakkuri va ijtimoiy moslashuviga ta’siri yoritiladi.*

Kalit so‘zlar: *Maktabgacha ta’lim, didaktik o‘yin, pedagogik metodika, bolalar rivojlanishi, bilish jarayoni, mantiqiy tafakkur, nutqni rivojlantirish.*

Maktabgacha ta’lim yoshidagi bolalar bilan ishlash jarayonida eng muhim jihatlardan biri ularning tabiiy qiziqishini qo‘llab-quvvatlash, ta’lim jarayonini bolalar uchun o‘ziga xos qiziqarli sarguzashtga aylantirishdir. Ushbu bosqichda bolaning individual xususiyatlari, qobiliyatlari, o‘qishga bo‘lgan munosabati va atrof-muhitni idrok etish darajasi shakllana boshlaydi. Shu sababli ta’lim jarayoni shunchaki ma’lumot berish bilan cheklanib qolmasdan, ularning tafakkur qilish qobiliyatini rivojlantirish, mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini shakllantirish hamda ijtimoiy hayotga moslashuvini ta’minlashga qaratilishi lozim. Didaktik o‘yinlar bolalar uchun ta’lim jarayonini tabiiy va qiziqarli holga keltirishning eng samarali usullaridan biri bo‘lib, ular orqali bolaning bilim olishga bo‘lgan ishtiyoqi ortib boradi, shaxsiy xususiyatlari rivojlanadi, mantiqiy fikrlash qobiliyati va ijodiy tafakkuri mustahkamlanadi. Ushbu maqolada didaktik o‘yinlarning ta’limiy va tarbiyaviy ahamiyati, ularni samarali tashkil etish usullari, zamonaviy yondashuvlar hamda pedagogik jarayondagi roli haqida so‘z yuritiladi.

Didaktik o‘yinlarning mohiyati va ta’limiy ahamiyati

Bolalar uchun ta’lim jarayoni doimiy izlanish va tajribaga asoslangan bo‘lishi kerak, aks holda o‘quv jarayoni ularning ruhiy va jismoniy rivojlanishiga yetarlicha ta’sir ko‘rsata olmaydi. Didaktik o‘yinlar o‘z mohiyatiga ko‘ra o‘quv jarayonining muhim qismi bo‘lib, bolalarga atrof-muhitni anglash, o‘z fikrlarini ifodalash, har xil vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish hamda o‘z xatti-harakatlarini muvofiqlashtirish imkonini beradi. Ushbu o‘yinlar bolaning ijtimoiy rivojlanishi, shaxsiy sifatleri va bilish jarayonlarini faollashtirish uchun eng samarali pedagogik texnologiyalardan biri hisoblanadi. Didaktik o‘yinlarning ta’limiy ahamiyati ular bolaning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishi, bilimlarni o‘zlashtirish jarayonini tezlashtirishi, eslab qolish qobiliyatini mustahkamlashi va ularni ijodiy tafakkurga yo‘naltirishi bilan izohlanadi.

Didaktik o‘yinlarning asosiy turlari va ularning o‘ziga xos xususiyatlari

Bolalarning yosh xususiyatlari va o‘rganish jarayoni turlicha bo‘lgani sababli didaktik o‘yinlar ham turli shakllarda bo‘lishi mumkin. O‘yinlarning asosiy turlariga nutqni rivojlantiruvchi, matematik va mantiqiy fikrlashga yo‘naltirilgan, atrof-muhit haqidagi bilimlarni kengaytirishga mo‘ljallangan hamda jismoniy faollikni oshiruvchi harakatli

o‘yinlar kiradi. Nutqni rivojlantiruvchi o‘yinlar bola so‘z boyligini oshirish, tovushlarni to‘g‘ri talaffuz qilish, jummalarni to‘g‘ri tuzish va fikrini aniq ifodalash qobiliyatini shakllantirishga xizmat qiladi. Matematika va mantiqiy fikrlashni rivojlantirishga mo‘ljallangan o‘yinlar orqali bola sanash, geometrik shakllarni ajratish, narsalarni guruhlarga ajratish, qiyoslash va mantiqiy xulosa chiqarish ko‘nikmalarini o‘zlashtiradi. Atrof-muhit haqidagi bilimlarni kengaytiruvchi o‘yinlar esa bolalarning tabiat, kasblar, transport vositalari, fasllar va boshqa mavzular bo‘yicha tushunchalarini boyitadi. Harakatli o‘yinlar esa bolaning jismoniy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash, muvozanat, tezkorlik, koordinatsiya va reflekslarni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Didaktik o‘yinlarni tashkil etish va o‘tkazish metodikasi

Didaktik o‘yinlarni samarali tashkil etish uchun pedagog o‘yin jarayonining maqsadini aniq belgilashi, bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olishi, o‘yin jarayonini to‘g‘ri boshqarishi va bolaning ishtirokini rag‘batlantirishi lozim. O‘yin jarayonini tashkil qilishda bolalar uchun qiziqarli bo‘lgan shart-sharoit yaratish, turli didaktik vositalardan foydalanish, bolaning faol ishtirokini ta‘minlash muhim ahamiyat kasb etadi. Pedagog o‘yin jarayonida bolaning mustaqil fikrlashiga imkon berishi, uni izlanishga undashi va erkin muhit yaratishi lozim. O‘yin davomida pedagogning roli nazorat qilish emas, balki yo‘naltirish va rag‘batlantirishdan iborat bo‘lishi kerak. Didaktik o‘yinlarni tashkil etishda an‘anaviy va innovatsion yondashuvlar birgalikda qo‘llanilganda ta‘lim jarayoni yanada samarali bo‘ladi.

Didaktik o‘yinlarning bolalar rivojlanishiga ta‘siri va natijalari

Didaktik o‘yinlarning bolalar rivojlanishiga ijobiy ta‘siri keng ko‘lamli bo‘lib, ular bolaning bilish faoliyati, nutq rivojlanishi, ijtimoiy moslashuvi va mantiqiy tafakkuriga sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi. O‘yinlar orqali bola so‘z boyligini oshiradi, yangi tushunchalarni o‘zlashtiradi, atrof-muhit bilan bog‘liq hodisalarni chuqurroq anglaydi. Mantiqiy fikrlash qobiliyati rivojlangan bola muammolarni hal qilish, xulosa chiqarish, sabab va oqibat aloqalarini tushunish qobiliyatiga ega bo‘ladi. Ijtimoiy moslashuv jarayonida didaktik o‘yinlarning roli beqiyos bo‘lib, ular bolaga jamoa bilan ishlash, o‘z fikrini himoya qilish, muloqot qilish va boshqalar bilan hamkorlik qilishni o‘rgatadi. Bolalarning ijodiy qobiliyatlari ham o‘yin jarayonida faollashadi, ular o‘z g‘oyalarini ilgari surish, yangi yechimlarni topish va mustaqil qarorlar qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradilar.

Zamonaviy ta‘lim jarayonida didaktik o‘yinlarni qo‘llashning ahamiyati

Didaktik o‘yinlar zamonaviy ta‘lim texnologiyalarining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Bugungi kunda interaktiv o‘yinlar, multimediyalar vositalari, kompyuter dasturlari va mobil ilovalar yordamida ta‘lim jarayoni yanada boyitilmoqda. Raqamli texnologiyalar bilan integratsiyalangan didaktik o‘yinlar bolalarning qiziqishini yanada orttirib, ularning bilish faoliyatini faollashtiradi. Shuningdek, ta‘lim jarayonida integrativ yondashuv qo‘llanilib, matematika, tabiatshunoslik, ona tili va san‘at kabi fanlar o‘rtasidagi bog‘liqlik didaktik o‘yinlar orqali mustahkamlanmoqda.

TAKLIF VA TAVSIYALAR

1. Didaktik o‘yinlar tizimini takomillashtirish – Maktabgacha ta’lim muassasalarida didaktik o‘yinlarning yanada samarali qo‘llanilishi uchun ularni bolalarning yosh va individual xususiyatlariga mos ravishda takomillashtirish zarur.

2. Innovatsion ta’lim texnologiyalarini joriy etish – Interfaol doskalar, mobil ilovalar va raqamli platformalar orqali didaktik o‘yinlarni yanada qiziqarli va samarali qilish mumkin.

3. Pedagoglar malakasini oshirish – Tarbiyachilar uchun maxsus seminar-treninglar tashkil etilib, didaktik o‘yinlardan to‘g‘ri foydalanish metodikasi o‘rgatilishi lozim.

4. Ota-onalar ishtirokini oshirish – Didaktik o‘yinlarni faqat ta’lim muassasalarida emas, balki uy sharoitida ham qo‘llash bo‘yicha ota-onalarga yo‘riqnomalar berish muhim.

5. Integrativ yondashuvni qo‘llash – Didaktik o‘yinlarni matematika, nutqni rivojlantirish, tabiatshunoslik va san‘at faoliyatlari bilan uyg‘unlashtirish o‘quv jarayonini yanada samarali qiladi.

6. O‘yin materiallarini yangilash – Zamonaviy didaktik o‘yin vositalarini ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish orqali ta’lim samaradorligini oshirish mumkin.

7. Bolalarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish – Didaktik o‘yinlar orqali bolalarni mustaqil qaror qabul qilishga, mantiqiy fikrlashga va ijodiy yondashishga o‘rgatish lozim.

Bu takliflar maktabgacha ta’lim jarayonida didaktik o‘yinlarning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa o‘rnida ta’kidlash joiz, ki didaktik o‘yinlar maktabgacha ta’lim yoshidagi bolalarni har tomonlama rivojlantirishda eng samarali metodlardan biri bo‘lib, ular bolaning tafakkuri, nutqi, mantiqiy fikrlashi, ijtimoiy moslashuvi va ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. To‘g‘ri tashkil etilgan o‘yin jarayoni bolaning bilish faoliyatini faollashtiradi, ularning mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantiradi va ta’lim jarayoniga bo‘lgan qiziqishni oshiradi. Didaktik o‘yinlarning ta’limiy va tarbiyaviy ahamiyatini yanada kuchaytirish uchun ularni zamonaviy innovatsion texnologiyalar bilan integratsiyalash, pedagoglarning malakasini oshirish va o‘yin materiallarini doimiy yangilab borish zarur.

Shuningdek, ota-onalarning ham ushbu jarayonda faol ishtirok etishi bolalarning rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Maktabgacha ta’lim tizimida interfaol yondashuvlar, raqamli ta’lim platformalari va ijodiy metodlarning keng qo‘llanilishi didaktik o‘yinlarning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu yondashuvlar natijasida bolalar o‘z bilim va ko‘nikmalarini mustahkamlash bilan birga, jamiyatga moslashgan, erkin fikrlovchi va ijodiy shaxs sifatida shakllanadi.

Kelajakda maktabgacha ta’lim jarayonida didaktik o‘yinlardan yanada samarali foydalanish, ularni yangi pedagogik texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish va bolalarning individual xususiyatlariga moslashtirish orqali ta’lim sifatini oshirish mumkin. Shu bois, pedagoglar, psixologlar va ota-onalar birgalikda harakat qilib, bolalar uchun qiziqarli, samarali va innovatsion ta’lim muhitini yaratishlari lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abduqodirov A., Yo‘ldoshev M. "Maktabgacha ta'lim metodikasi" – Toshkent: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2020. – 245 b.
2. Hasanboyeva O. "Pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar" – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. – 320 b.
3. Norkulova G. "Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi" – Toshkent: Ilm Ziyo, 2021. – 280 b.
4. Jalolov J. "Didaktik o‘yinlar orqali ta'lim jarayonini tashkil etish" // Pedagogika va psixologiya jurnali, 2022, №2. – B. 45-58.
5. Karimova D. "Zamonaviy didaktik o‘yinlar tizimi" – Samarqand: Zarafshon nashriyoti, 2023. – 198 b.
6. Soliyeva M. "Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun innovatsion didaktik o‘yinlar" // Ta'lim va tarbiya jurnali, 2021, №4. – B. 102-115.
7. Vygotsky L. S. "Pedagogik psixologiya" – Moskva: Pedagogika, 1986. – 392 b.
8. Smolkin A. "Didaktik o‘yinlarning ta'limiy ahamiyati" // Rossiya pedagogik ilmiy jurnali, 2020, №3. – B. 75-88.